

Vikten av långsiktighet - så kan biståndet förhindra katastrof och hunger

Seminarieret arrangerades i Almedalen den 2 juli i samarbete med The Swedish International Agriculture Network Initiative, SIANI, FAO Norden, Röda Korset och Swedish Water House.

Bakgrund

Med en höjd global medeltemperatur förväntas antalet extrema väderförhållanden att öka och svaga samhällen kommer då att få allt svårare att återhämta sig från chocker och klara av sin basala matförsörjning. Förutom dagens redan kritiska hungersituation i Afrika söder om Sahara är en av våra största utmaningar att producera tillräckligt med mat för vår växande befolkning. 2050 förväntas jordens befolkning ha ökat till 9 miljarder och för att försörja oss krävs det enligt FAO att vi ökar vår livsmedelsproduktion med 75 %. Det är redan nu möjligt att stärka lokalsamhällets resiliens och matsäkerhet genom att arbeta långsiktigt med förebyggande åtgärder inom mark- och vattenvård, klimatanpassade jordbruksmetoder, upprättande av varningssystem och utbildning.

Swedish Water House, SIANI, Röda korset och FAO Norden inledde Almedalsveckan med att organisera ett seminarium om vikten av att arbeta långsiktigt och förebyggande med bistånd för att stärka det lokala samhällets motståndskraft att hantera katastrofliknande situationer för att trygga en basal matförsörjning. Andra viktiga frågor som lyftes under seminariet var;

- Hur balanserar man kortsiktigt katastrofhjälp med kvantifierbara verksamheter som tex stöd till institutionsuppbyggnad och god samhällplanering vars resultat är svårare att mäta och kanske inte ens är mätbara under en mandat period.
- Varför fördelas inte befintliga medel bättre och till fördel för katastrofriskreducering?
- Vilka effekter får biståndets allt hårdare resultatkrav på livsmedelstryggheten?

Seminarium

Elizabeth Narrow, programansvarig på Sidans humanitära avdelning, inledde seminariet med att ge en global bild av ett hungerindex (FAO) och hur det fördelar sig över världen. Kartan indikerade att de mest hungerkänsliga länderna finns söder om Sahara. En bild från gränsen mellan Dominikanska Republiken och Haiti fick illustrera hur sårbart ett samhälle kan bli när det hamnar i konflikter och när det inte finns starka institutioner och samhällsstyrning. Sårbara samhällen hamnar i en ond cirkel där de inte hinner repa sig mellan katastroferna, långvariga och frekventa torkkatastrofer kan leda till ett kroniskt beroende av nödhjälpsinsatser. Med ett cirkeldiagram visade Elizabeth hur det svenska biståndet genomgått stora förändringar under de senaste tio åren vad det gäller omfattning, region och sektorer. Traditionella biståndssektorer för vatten och jordbruk har fått en minskad del av biståndskakan, medan

katastrofbiståndet och hjälp till mänskliga rättigheter har ökat kraftigt. Biståndet har koncentrerats och största andelen går idag till Afrika söder om Sahara.

Sveriges långsiktiga bistånd handlar just om resiliens med målsättningen att stötta policyutveckling, det vill säga stärka myndigheter och institutioner, samt att höja kapaciteten i mottagarländerna. Generellt sett anses Sverige vara bra på de mjuka sociala frågorna, som att garantera deltagande av målgrupperna, genus samt att agera utifrån de fattigastes perspektiv. Det humanitära biståndet kanaliseras till exempel genom organisationer inom FN och Röda korset, där målet naturligtvis är att rädda liv och lindra nöd.

Många områden som får humanitärt bistånd tenderar att drabbas av katastrofer på nästan årlig basis, vilket ger vissa förutsättningar att arbeta långsiktigt och förebyggande för en hållbar återuppbyggnad. Trenden är att det lång- och kortsiktiga biståndet börjar att mötas allt mer. Humanitära insatser görs tillsammans med lokala myndigheter och den FN-ledda samordning som koordinerar humanitära insatser samverkar med givarkoordinering i länderna där insatser görs. Mottagarländerna har blivit mer aktiva. Elisabet påpekade att man har nått goda resultat med det långsiktiga arbetet.

Seminariets andra talare, **Patrick Fox**, rådgivare på Svenska Röda korsets katastrofenhet, fokuserade sin presentation på hur man med små medel och med existerande kunskaper i till exempel jordbruksteknik kan jobba långsiktigt för att stärka det lokala samhällets matsäkerhet och resiliens. I augusti 2011, inträffade en hungerkatastrof på Afrikas horn – igen. Detta var ingen nyhet för de som arbetade i området, eftersom man sett signalerna långt innan katastrofen nådde medierna.

Det är en stor frustration att veta att katastrofens effekter skulle kunnat ha lindrats om man agerat tidigare, men framförallt arbetat konsekvent med katastrofens underliggande orsaker. Varje barn som dör är en katastrof och ett misslyckande. Dagligen dör 6000 barn i vattenrelaterade sjukdomar. 42 % av alla barn i Afrika söder om Sahara har slutat att växa och utveckla sin hjärnkapacitet, de är "stunted", det vill säga deras hjärnor är förkrympta på grund av undernäring.

Varningssystemen fungerar, men tyvärr fungerar inte reaktionsmönstret varken hos regeringar i området eller hos givarna. På den internationella arenan talas det ofta om långsiktighet, resiliensuppbyggnad och fattigdomsbekämpning, men idag spenderas allt mer resurser på respons under katastrofer. Långsiktigt tänkande och planering tycks inte längre vara en prioritet.

Tekniskt går allt att göra med enkla medel. Genom att undvika plogning, så kallad "conservation agriculture" kan man bevara fuktigheten och binda kolet i marken. Vi vet även att urin är ett fullgott gödsel som med rätt hantering ökar matproduktionen för fattiga småbönder i Niger. Vi vet även att ökad vatteninfiltrering i mark kan ha stor betydelse för att förebygga både torka och översvämningar. Genom kunskap och långsiktigt arbete kan småbönder spara vatten under regnperioderna, som sedan kan användas för bevattning när det blir torrt. Katastroferna är kostsamma och genom förebyggande åtgärder sparar vi inte bara liv, utan också pengar. Enligt beräkningar som gjorts kan man för varje dollar som investeras i katastrofriskreducering spara

från 4 ända upp till 24 dollar i katastrofinsatser. Patrik avslutade sin presentation med en uppmaning till politikerna att tänka framåt och att tänka stort.

Paneldiskussion

Åsa Coenraads, Moderaterna
Kerstin Lundgren, Centerpartiet
Bodil Ceballos, Miljöpartiet
Peter Weiderud, Socialdemokraterna

Åsa Coenraads (Åsa C) började med att framföra att det är viktigt att biståndet tänker utanför boxen. För att vi ska veta att vi gör rätt saker inom biståndet behöver vi också utvärdera det vi gör.

Peter Weiderud (Peter W) gav en redogörelse över biståndets innehåll sedan 1962, då Olof Palmes proposition 100 lade grunden för det svenska biståndet. Under de senaste 6 åren har biståndets fokus ändrats från lång- till kortsiktighet. I princip råder politiskt samsyn i Riksdagen för ett långsiktigt bistånd. Biståndsministern har dock varit ytterst kritisk mot sin egen expertmyndighet som är en expertenhet inom området.

Kerstin Lundgren (Kerstin L) passade på att påpeka att Sverige är ett av få länder i världen som lever upp till att satsa 1 % av BNP på bistånd. Med avräkningar, med mera, har den nuvarande regeringen ökat volymen på biståndet. Sverige agerar inte ensam, utan i samarbete med andra givare så att alla inte ska göra samma saker. Ett viktigt fokus för Sveriges bistånd är kvinnors hälsa och klimat och miljö, två millenniemål som båda halkat efter.

Bodil Ceballos (Bodil C) påpekade att även om vi uppfyller 1 % målet är det viktigt att vi studerar vad biståndet används till. 90 % av flyktingmottagandet finansieras med biståndspengar. För detta har Sverige kritiserats av OECD. Förändringarna i biståndet tenderar att gå väldigt fort, ibland så fort att Sida, som ansvarig myndighet, inte hänger med. Det var säkert nödvändigt att vända på vissa stenar inom Sida, men principen bör vara att man utvärderar först och förändrar sedan. Landfokuseringen är ett annat område där endast UD varit inblandat och utrikesutskottet inte varit informerat .

Åsa C såg sina käpphästar i mat , vatten och fred som viktiga områden för att bidra till fattigdomsbekämpning. Det är viktigt att man inom alla områden vågar tänka nytt och även vågar säga vad som är fel.

Peter W uttryckte sin bekymran över hur Sida demonterats som myndighet med följd att många i Sidas personal inte mår särskilt bra. Här har regeringen ett ansvar. Bodil C höll med och tillfogade att de många chefsbyten som man har haft på Sida har lett till att medarbetare tappat kraft och energi.

Frågor från publiken:

Karin från Sveriges kristna råd frågade: ”Den nya biståndsgendan liknar den vi lämnade på 70-talet då vi borrade brunnar och det verkar nu som man återigen har lämnat de långsiktiga processerna. Hur motiverar man att långsiktiga processer inte är viktiga?”

Kerstin L svarade att fokuseringen på demokrati och jämställdhet inte ger några snabba resultat, utan kräver långsiktigt arbete för att skapa fungerande samhällen. Det partinära stödet och folkrörelserna stöd är viktigt i tidskrävande processer där resultat är svåra att mäta.

En person från Röda korset i publiken ville ha klarhet i, att om det nu har bevisats att långsiktiga insatser är effektiva, varför satsar vi inte på detta?

Peter W svarade att det kommer bli väldigt svårt att möta framtidens katastrofer, eftersom vi satsar fel idag. Det är viktigt att vi tittar på vilket resultat vårt bistånd har i mottagarländerna, inte hur vi använder svenska skattekonor. Sverige har en god biståndsvilja genom en lång missionärstradition, men även tack vare en bred informationsverksamhet inom folkrörelserna, som den nuvarande regeringen tyvärr har skurit ner på.

Bodil C menade att det är viktigt att förstå att när vi satsar på långsiktiga klimatinsatser i dagens bistånd får vi själva igen detta i morgon. Samtidigt får man inte glömma att vi har en stor klimatskuld gentemot utvecklingsländerna. Enligt Bodil C har Politiken för Global Utveckling (PGU) inte implementerats. PGU är unik och mycket viktig eftersom man tittar på samtliga aktörers inverkan på biståndet, till exempel påverkar handels- och jordbrukspolitik utvecklingsländerna negativt.

Kerstin L inflikade att det är oerhört viktigt att uppdatera PGU. Det är viktigt att varje departement är medvetet om hur det bidrar till biståndsgendan. Lika viktigt är det att länder inom EU koordinerar sina aktiviteter, på samma sätt som FN nu gör genom One UN. Sverige agerar i en ny biståndsmiljö med nya aktörer på banan, till exempel i Brasilien och Kina.

Peter W replikerade att fokus är utvecklingsmål som kan mätas och återigen är det viktigt att folkrörelserna deltar, eftersom de finns på marken och kan se och mäta resultaten. Peter presenterade följande punkter som viktiga för biståndet;

Det är viktigt att;

- fortsätta budgetstödet
- ge långsiktigt stöd till institutioner för att kunna driva in skatt i mottagarländerna
- implementera PGU , det är viktigt att vi analyserar hur till exempel vår jordbrukspolitik och vapenexport påverkar biståndet.
- öka Sveriges inflytande i de multilaterala organisationerna

- återupprätta Sida
- tydlighet i vad biståndet går till. Det är inte acceptabelt att bistånd går till ambassader eller exportkrediter. Sverige ska följa DACs principer.

Elizabeth bidrog med att retoriskt fråga: Vad är det som driver på utvecklingen och varför är institutionerna så viktiga? Som exempel berättade hon att under katastrofen på Afrikas horn var det egentligen bara Somalia som var drabbat. Både Etiopien och Kenya hade med Sveriges hjälp satsat på att bygga upp institutioner, så där fanns beredskap. Därför dog inte fler människor under katastrofen än under vanliga år.

Åsa Elfström från Svenska Kyrkan understödde idén att det inte finns något mervärde i att vara bred. Själv ville hon lyfta hur man drivit på Sveriges regering att acceptera FNs resolution om vatten och sanitet som en mänsklig rättighet. Med detta verktyg i hand gällde det nu att påbörja implementeringen.

Tobias Ohlsson från Jordbruksverket undrade om Sveriges erfarenheter av hållbart jordbruk med låg miljöbelastning är en viktig erfarenhet och eftersökte en omprioritering av de primära produktionssystemen i biståndsagendan.

Bodil C svarade att när det gäller jordbruk kanske inte lösningen ligger i storskaligt jordbruk, utan småskaliga ekologiska lösningar. Åsa C betonade återigen vikten av vatten, mat och fred .

Peter W såg matkrisen 2007-2008 som ett missat tillfälle att satsa på matsäkerheten, i synnerhet som detta är en grundförutsättning för fred och säkerhet. I Sverige har vi svårt att identifiera oss med de drabbade. Om svältdöd skulle drabba politiker eller präster i den grad som det drabbar oskyldiga barn i fattiga familjer skulle debattviljan på detta område vara annorlunda i Almedalen.

Kerstin avslutade med att understryka vikten av det lokala ägarskapet för att styra den lokala agendan mot en hållbar utveckling. Vatten, energi och jordbruk hör ihop. Det gäller att utveckla en gemensam agenda för hållbar utveckling utan hunger.